

Виходячи із цього необхідно перейти до планомірного, певному законодавчо по розмірах і строкам, виділенню кредиту на сезонні витрати виробництва під заставу одержуваної продукції й сезонні запаси товарно-матеріальних цінностей, що дозволило б вчасно фінансувати виробничий процес.

При високій інфляції доцільно змінити систему встановлення процентних ставок за користування кредитами.

Важливу роль у підвищенні ефективності підприємств агропромислового комплексу покликано зіграти розширення фундаментальних і прикладних наукових досліджень із проблем підприємств АПК, прискорене їхнє впровадження в практику.

Слід забезпечити домінування наукових досліджень у тих областях, де результати можуть бути отримані з меншими витратами, а ефект від впровадження розробок у виробництво - найбільший. Пріоритетний напрям систем впровадження – формування активне діючої аграрної інноваційної сфери.

Потрібно забезпечити надання підприємствам області всебічної інформаційно-консультативної підтримки, а також їх раціональний матеріально-технічний розвиток, що припускає необхідність спрямованого фінансування широкого виробничого освоєння.

У міру формування ринку науково-технічної продукції інструментами його регулювання повинні стати ринкові структури, що займають проміжне положення між виробниками наукової продукції й споживачами. Це можуть бути біржі науково-технічної продукції, банки ідей і бази даних результатів досліджень і інтелектуальної власності, аукціони, постійні й тимчасові виставки. Основною метою діяльності таких формувань повинне бути забезпечення самооплатності виробництва наукової продукції, що послужить відправною крапкою створення сприятливих умов для розвитку науково-технічного прогресу, оперативного й масштабного впровадження досягнень науки в агропромислове виробництво.

Висновки з проведеного дослідження. З огляду на те, що підприємства агропромислового комплексу Херсонської області відіграють особливу роль у виведенні України з фінансової кризи та утвердженні в майбутньому як потужної аграрної держави.

Підтримка розвитку підприємств АПК має визначальне значення і повинна бути віднесена Урядом до одного з головних пріоритетів державної політики. Таким чином, для підвищення ефективності роботи підприємств агропромислового комплексу Херсонської області необхідно реалізувати комплекс факторів. У статті наведені далеко не все з них. Але всі вони вимагають обов'язкової оцінки й здійснення.

Список використаних джерел

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник / [за ред. П.Т. Саблука та ін.]. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – Вип. 6. – 764 с.
2. Шпичак О.М. Економічні проблеми АПК України при входженні в СОТ /О.М. Шпичак// Науковий вісник НАУ. – К., 2008. – Вип. 119. – С. 12-19.
3. Юрчишин В.В. Формування і системна розбудова новітньої державної аграрної політики /В.В. Юрчишин // Економіка України. – № 10. – 2007. – С. 4-14.
4. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України /П.Т. Саблук // Економіка України. – № 12. – 2008. – С. 4-18.
5. Статистичний щорічник Херсонської області за 2010 рік / [за ред. В.А. Вознюка]. – Херсон. : Головне управління статистики у Херсонській області, 2010.
6. Стратегія економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року. – Херсон, 2010.

УДК 331.5

ЮРЧЕНКО Ю.О.,
Київський національний університет
будівництва і архітектури,
кафедра економічної теорії, аспірант

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті представлена система управління інтелектуальним капіталом на основі визначення сукупності факторів формування даного активу і циклу його безперервного кругообігу.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, структурний капітал, капітал відносин, нематеріальні активи.

Аннотация. В статье представлена система управления интеллектуальным капиталом на основе определения совокупности факторов формирования данного актива и цикла его непрерывного кругооборота.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, человеческий капитал, структурный капитал, капитал отношений, нематериальные активы.

Annotation. Article represents intellectual capital management system on the basis of defining a wide range of formation factors of this asset and its continuous circulation cycle.

Key words: intellectual capital, human capital, structural capital, relational capital, intangible assets.

Постановка проблеми. Розроблення системи управління інтелектуальним капіталом (ІК) підприємства вважається у сучасних умовах одним із найважливіших завдань стратегічного управління, вирішення якого дозволить збільшити прибутковість і забезпечити довгострокове успішне функціонування на ринку. Ефективне управління даним активом створює базис для безперервного організаційного навчання і інтенсивного розвитку, створення стійких конкурентних переваг, формування зворотного зв'язку і проактивного стратегічного позиціонування.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Фундаментальні основи становлення практики управління ІК представлені у працях таких економістів як Н. Бонтіс, Е. Брукінг, П. Букх, Дж. Гелбрейт, Л. Едвінссон, М. Мелоун, Л. Прусак, П. Салліван, К.-Е. Свейбі, Т. Стюарт, В. Єфремов, В. Іноземцев, А. Козирев, Г. Башнянин, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Кендюхов, А. Колот, В. Лич, С. Панчишин, Л. Федулова і інші.

Метою статті є розроблення комплексної системи управління ІК з метою забезпечення розширеного відтворення даного активу і створення доданої вартості із запасів наявного знання, яке закладене у нематеріальних активах підприємства.

Виклад основного матеріалу. На основі проведеного аналізу економічної літератури [1-6] управління ІК пропонується розглядати як комплексний процес організаційного розвитку, спрямований на створення підприємством доданої вартості із обсягу явних і неявних знань, закладених у нематеріальних активах людського капіталу, структурного капіталу і капіталу відносин, поєднуючи різноманітні аспекти підвищення конкурентоспроможності, інноваційного розвитку і зростання параметрів ефективності діяльності підприємства на основі нових форм і методів управління.

Таблиця 1

Система факторів формування ІК

Фактори зовнішнього середовища	Фактори внутрішнього розвитку
<ul style="list-style-type: none"> – Ринкове середовище (місткість, стабільність і рівень розвитку) – Нормативно-правове середовище регулювання діяльності підприємства (характеристика законодавства у сфері інноваційної, інвестиційної діяльності і захисту інтелектуальної власності, трудового і податкового законодавства) – Рівень розвитку економіки країни (темпи економічного зростання, рівень інфляції, міжнародне положення країни) – Науково-технічний рівень розвитку (науковий потенціал країни, наукова активність) – Розподіл бюджетних ресурсів і характеристика пріоритетних напрямів державної політики (інвестиційна, демографічна, податкова, інноваційна політика і політика у сфері зайнятості і освіти) – Інвестиційний клімат у країні – Стан розвитку ринку праці – Соціально-демографічні фактори (чисельність економічно активного населення; зайнятість населення у галузях і секторах економіки) 	<ul style="list-style-type: none"> – Специфіка сфери діяльності і галузева приналежність підприємства – Система стратегічного управління – Фінансово-економічне становище підприємства – Професійно-кваліфікаційна структура персоналу – Параметри організаційної структури управління – Інвестиційна активність підприємства (інвестиційний портфель, пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності) – Виробнича діяльність підприємства (характеристика продукції, що виробляється, - рівень технологічної складності, інноваційності і наукомісткості продукції) – Рівень володіння людським і фізичним капіталом – Стратегія менеджменту персоналу і мотиваційне управління персоналом – Інтелектуальна власність – Інноваційна політика підприємства – Система взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем

За принципом функціональної організації ІК являє собою складну відкриту відтворювальну систему (рис. 1), яка формується під дією різноманітної сукупності чинників, які систематизовані у табл. 1 і пропонується поділити на чинники зовнішнього середовища (сукупність активних елементів, які знаходяться поза організаційними межами підприємства) і чинники внутрішнього розвитку (сукупність передумов і внутрішніх інфраструктурних змінних, які оточені організаційними межами підприємства, являються результатом управлінських рішень і відображають параметри функціонування підприємства). Узагальнено даний актив формується за умови очікування створення вартості, функціонування розвиненої системи мотивації, існування можливості обміну, трансформації і розвитку потоків знань.

При проектуванні системи управління ІК слід урахувати закономірності протікання стадій його кругообігу, послідовність перебігу яких представлена на рис. 2. Виходячи із вищезазначеного на рис. 3 представлена архітектура системи управління ІК, яка повинна створюватися як спланований, структурований, цілісний підхід до управління інтелектуальним капіталом, визнаючи його стратегічно важливим активом підприємства, з метою під-

вищення його вартості як частини вартості підприємства у довгостроковому періоді, розширення організаційних можливостей, стимулювання інноваційної активності, підвищення якості і наукомісткості виробництва продукції, яка користується попитом на ринку, у відповідності зі стратегією і бізнес-процесами підприємства.

Рис. 1. Структура і взаємодія елементів ІК

Рис. 2. Цикл безперервного кругообігу ІК

Стратегічні цілі управління ІК, які визначають вектор цільової спрямованості процесу управління даним активом, можуть бути розподілені за наступними групами:

1. Технологічні цілі пов'язані із вдосконаленням технологічного рівня виробництва на основі розвитку і використання нематеріальних активів:

- удосконалення існуючої технології виробництва;
- впровадження прогресивних технологічних процесів;
- створення нових технологій;
- створення і удосконалення нового обладнання.

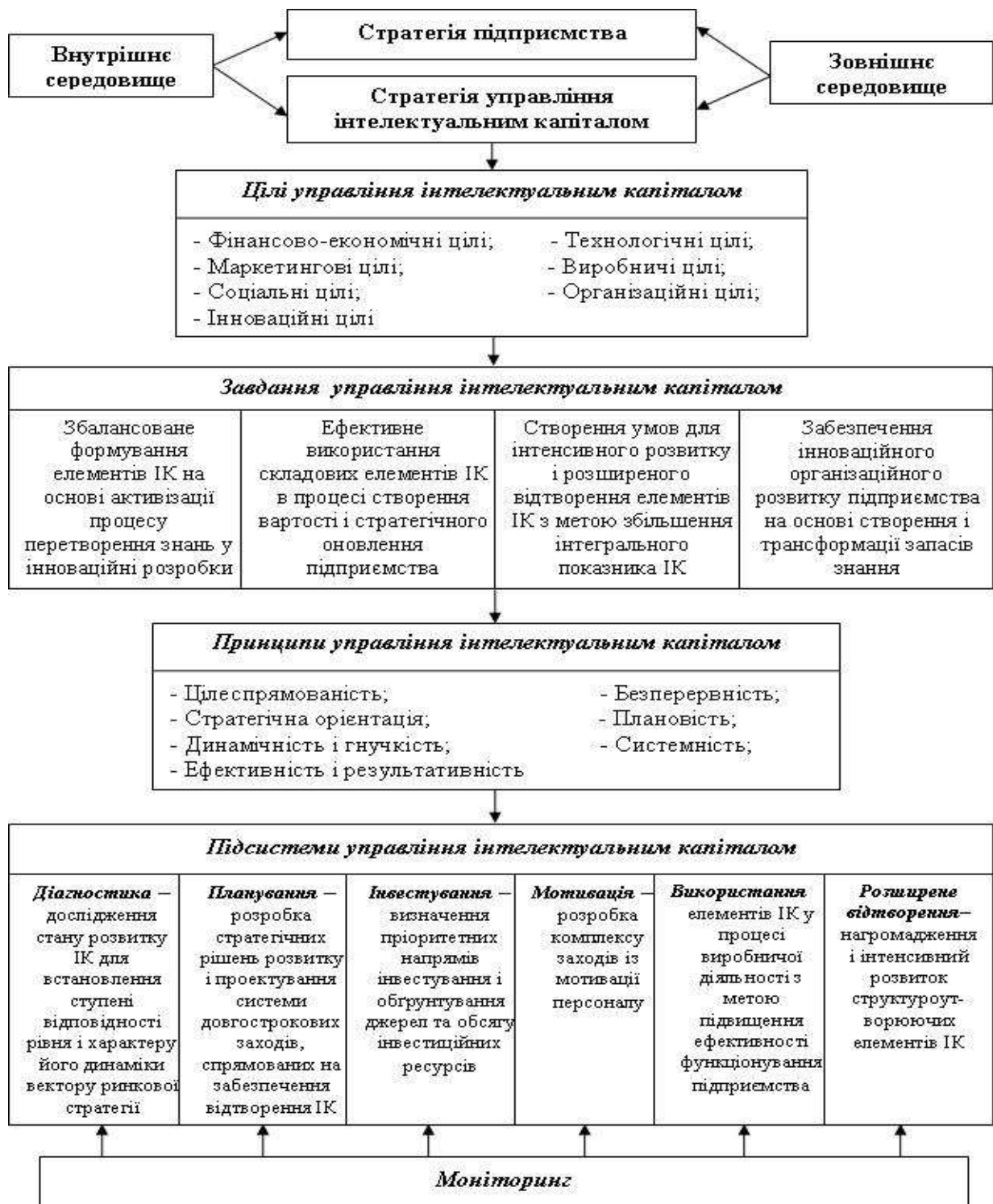

Рис. 3. Архітектура системи управління ІК

2. Маркетингові цілі спрямовані на посилення ринкової влади підприємства за рахунок використання запасів знань підприємства і розбудованої мережі відносин із зовнішнім середовищем, включаючи:

- вихід на нові ринки збуту (товарні, географічні, ресурсні);
- завоювання і розширення частки ринку;
- покращення репутації і іміджу підприємства;
- використання партнерських каналів збуту;
- розширення мережі споживачів;
- створення стійких партнерських взаємовідносин із стейкхолдерами;
- розвиток власних торгових марок.

3. Виробничі цілі спрямовані на підвищення результативності виробничого процесу і якісних характеристик кінцевої продукції:

- покращення матеріально-технічного забезпечення;
- оптимізація обсягів виробництва продукції;
- удосконалення організації виробничого процесу;
- удосконалення виробничої системи управління, організації праці і виробництва;
- підвищення якості, надійності, конкурентоспроможності, функціональності і довговічності продукції;
- розширення асортименту продукції;
- диверсифікація напрямків виробничої діяльності підприємства;
- підвищення ефективності використання виробничих фондів і рентабельності виробництва;
- зростання продуктивності праці;
- створення доданої вартості.

4. Соціальні цілі спрямовані на забезпечення професійного зростання персоналу і показників соціальної ефективності функціонування підприємства:

- підвищення професійно-кваліфікаційного рівня і розвиток персоналу;
- інвестиції у знання і навички персоналу;
- стимулювання інноваційної і інтелектуальної активності працівників.

5. Організаційні цілі встановлюються з метою підвищення ефективності протікання організаційних процесів функціонування підприємства:

- впровадження ефективних технологій управління і методів організації діяльності;
- забезпечення гнучкості організаційної структури;
- створення ефективних механізмів прийняття рішень;
- збільшення ефективності організації внутрішніх процесів і адміністративних процедур;
- впровадження ефективної системи створення, кодифікації, розповсюдження, використання, управління і відтворення знань;

- забезпечення інтенсивного організаційного розвитку підприємства;
- удосконалення внутрішньої системи комунікацій.

6. Інноваційні цілі полягають в тому, що управління ІК забезпечує стимулювання інноваційної активності і отримання економічних вигід від комерціалізації її результатів:

- збільшення кількості прогресивних наукомістких розробок з метою виробництва інноваційної продукції, створення нового обладнання, модернізації техніко-технологічної бази і технологічного оновлення підприємства;
- створення потоків знань і нематеріальних активів;
- активізація науково-дослідної діяльності;
- стимулювання інноваційного розвитку підприємства.

7. Фінансово-економічні цілі передбачають забезпечення фінансової стійкості і прибутковості діяльності підприємства за рахунок виробництва інноваційної продукції на основі структуроутворюючих активів ІК:

- посилення фінансово-економічної позиції підприємства;
- зростання прибутковості і показників рентабельності;
- оптимізація структури капіталу.

Серед завдань, які становлять базис формування системи управління ІК, можна виділити:

- Збалансоване формування елементів ІК на основі активізації процесу перетворення знань у інноваційні розробки;

- Ефективне використання складових елементів ІК в процесі створення вартості і стратегічного оновлення підприємства;

- Створення умов для інтенсивного розвитку і розширеного відтворення елементів ІК з метою збільшення інтегрального показника ІК;

- Забезпечення інноваційного організаційного розвитку підприємства на основі створення і трансформації запасів знання.

Процес управління ІК ґрунтується на сукупності основоположних, вихідних правил, якими виступають принципи управління ІК:

1. Цілеспрямованість – управлінський процес за вектором впливу повинен бути спрямований на досягнення конкретних, чітких, економічно обґрунтованих цілей.

2. Стратегічна орієнтація – комплекс заходів, які утворюють систему управління ІК, розробляється з орієнтацією на довгострокову перспективу з метою вирішення складних проблем.

3. Ефективність і результативність – вся сукупність управлінських заходів повинна бути спрямована на отримання високих результатів, які досягаються найбільш ефективним способом із оптимальним співвідношенням кінцевих результатів і використаних ресурсів.

4. Безперервність – стратегічне управління ІК являється комплексним процесом, який здійснюється на постійній основі.

5. Динамічність і гнучкість – необхідність коригування і узгодження управлінських дій із часовими характеристиками і характером змін, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищах. Система управління ІК повинна розвиватися, вдосконалюватися разом із підприємством і відповідати вимогам зовнішнього середовища.

6. Плановість – ефективна система управління ІК являє собою комплексний спланований структурований підхід і передбачає встановлення основних напрямків і пропорцій розвитку даного активу в перспективі, формуючи комплекс економічних і соціальних завдань, які необхідно вирішити в майбутньому. Планування пронизані всі функціональні ланки і підсистеми організації.

7. Системність – передбачає розгляд ІК як цілісної множини елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними, тобто розгляд даного активу як системи взаємопов'язаних складових елементів.

Система управління ІК підприємства як комплексний інструмент стратегічного управління базується на шести функціональних підсистемах: діагностика, планування, інвестування, мотивація, використання і розширене відтворення.

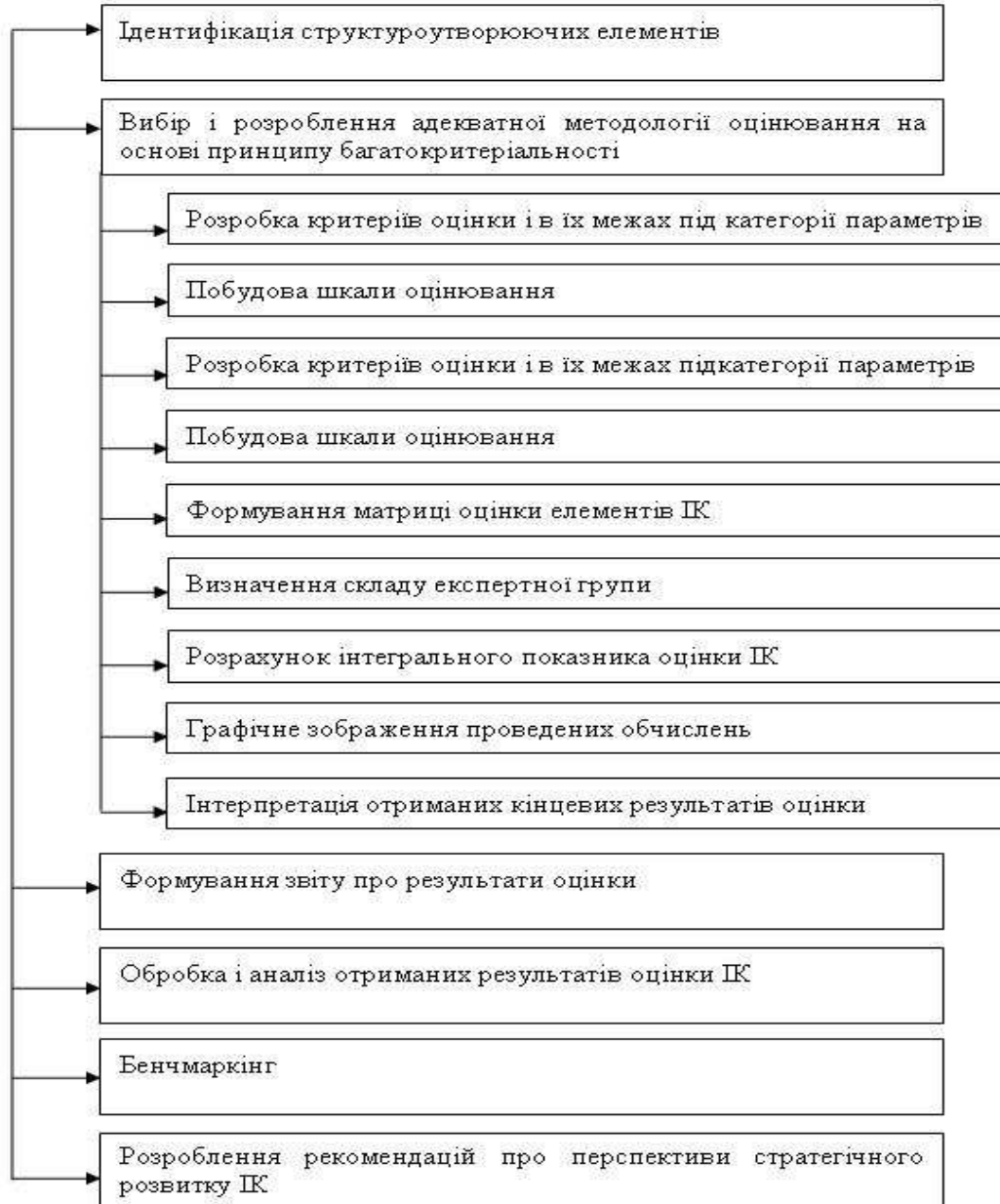

Рис. 4. Послідовність здійснення діагностики елементів ІК

Діагностика передбачає дослідження стану розвитку ІК підприємства з метою встановлення ступені відповідності рівня і характеру динаміки його розвитку вектору ринкової стратегії підприємства. Діагностика стану ІК являє собою комплексний циклічний процес визначення змін, які відбуваються у системі елементів даного активу в цілому і в розрізі структуроутворюючих компонентів з метою встановлення статистичних закономірностей взаємообумовленого розвитку елементів, дослідження частки вкладу кожного із них у загальний результат синергетичної взаємодії, аналізу перспективи цілеспрямованого розвитку ІК в межах стратегії підприємства, визначення і прогнозування майбутніх тенденцій розвитку даного економічного явища.

Метою здійснення діагностики є оптимізація завдання інформаційного забезпечення, необхідного для прийняття управлінських рішень про забезпечення цілеспрямованого перспективного розвитку інтелектуально-

го капіталу і можливостях його використання в процесі функціонування підприємства. Послідовність і склад етапів діагностики зображені на рис. 4.

У результаті функціонування діагностичної підсистеми управління ІК формуються потоки інформації і блоки даних, які віддзеркалюють зміни в структурі даного активу і які дозволяють встановити характер зв'язків між компонентами ІК, описати закономірності і взаємозалежності їх функціонування, оцінити «стратегічний розрив» між наявним і бажаним станом системи і на основі аналізу отриманої інформації розробити стратегічні плани розвитку ІК.

Результати проведеної діагностики використовуються у підсистемі планування, що включає розробку стратегічних рішень по розвитку і проектування системи довгострокових заходів, спрямованих на забезпечення відтворення ІК і його складових елементів у відповідності зі стратегічними цілями підприємства із обґрунтуванням економічної доцільності запланованих заходів і джерел фінансування.

Підсистема планування програм розвитку включає визначення пріоритетних напрямків розвитку ІК і його структуроутворюючих елементів та обґрунтування економічної ефективності запланованих заходів; кінцевим підсумком даної підсистеми виступає розробка стратегії управління інтелектуальним капіталом у відповідності із місією і загальною стратегією підприємства.

Необхідність функціонування підсистеми інвестування обумовлена тим, що розширене відтворення ІК можливе лише за умови відповідного рівня фінансово-економічного забезпечення і проектного управління розвитком даного активу, тому в кінцевому результаті повинно бути представлено обґрунтування джерел та обсягу інвестиційних ресурсів і визначення напрямів інвестування (інвестиції у людський капітал, структурний капітал і капітал відносин, перехресні інвестиції).

Підсистема мотивації включає розробку комплексу заходів із мотивації персоналу, які активізують процес створення і вдосконалення даного активу і його структуроутворюючих елементів і які розподілені на дві групи:

- Матеріальна мотивація включає сукупність форм і методів забезпечення й підвищення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні індивідуальних і колективних результатів, які сприяють розвитку ІК підприємства;

- Нематеріальна мотивація передбачає впровадження сукупності форм і методів, спрямованих на вдосконалення якості трудового життя та підвищення корпоративної лояльності працівників.

Використання ІК включає розробку інновацій і створення нематеріальних активів, впровадження у виробничий процес нових технологій, комерціалізацію інновацій, що призводить до збільшення вартості ІК і його подальшого розвитку. Функціонування даної підсистеми зводиться до використання людського капіталу для створення нематеріальних активів і інновацій та використання нематеріальних активів в процесі виробничої діяльності, яке спрямоване на підвищення якості, інноваційних характеристик і технології створення конкурентоспроможної продукції.

Нагромадження ІК характеризується тим, що у процесі управління даним активом відбувається його якісне відтворення і інтенсивний розвиток.

Невід'ємною складовою системи управління ІК являється процес моніторингу, який являє собою безперервний циклічний процес дослідження ефективності впровадження заходів управління ІК на основі систематичного відстеження змін і зрушень у системі його структуроутворюючих елементів. Моніторинг передбачає систематичне спостереження за процесом відтворення ІК на основі безперервного збирання, обробки і аналізу інформації про стан і тенденції розвитку параметрів ІК, регулярного відстеження, фіксування, ідентифікації і аналізу змін у системі структурних елементів з метою прогнозування можливих відхилень і запобігання порушень і диспропорцій розвитку даного активу.

Управління ІК являється постійним циклічним процесом, кінцевою метою якого є його розширене відтворення, що досягається за рахунок протікання у чіткій послідовності процесів діагностики, планування, інвестування, мотивації, використання і розширеного відтворення, які переплітаються із систематичним моніторингом ефективності протікання кожної стадії з метою прогнозування майбутніх наслідків настання подій.

Висновки. Розроблення системи управління ІК стає безумовним імперативом організаційно-економічного розвитку сучасного підприємства, а її впровадження спрямоване на створення доданої вартості із запасів наявного знання, яке закладене у нематеріальних активах підприємства.

ІК не являється пасивним ресурсом, його виділення у складі активів підприємства передбачає його активне використання у виробничому процесі на основі впровадження спеціальної методики управління ним в контексті реалізації стратегії підприємства. При цьому розробка системи управління ІК обумовлена об'єктивною необхідністю визнання ІК провідною частиною стратегічних активів підприємства і підкресленням економічної ефективності здійснення процесу управління даним активом з метою використання його в процесі створення вартості.

Система управління ІК повинна створюватися як спланований, структурований, цілісний підхід до управління ІК, визнаючи його стратегічно важливим активом підприємства, з метою підвищення його вартості як частини вартості підприємства у довгостроковому періоді, розширення організаційних можливостей, стимулювання інноваційної активності, підвищення якості і наукомісткості виробництва продукції, яка користується попитом на ринку, у відповідності зі стратегією і бізнес-процесами підприємства.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А., Василик А.В. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуалізацією трудової діяльності / О.А. Грішнова, А.В. Василик // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – 2008. – Випуск 6. – с. 159–167.
2. Кендюхов А.В. Інтелектуальний капітал підприємства: гносеологія економічної категорії / А.В. Кендюхов // ВІСНИК Донецького університету економіки та права. – 2011. – № 2. – с. 12–16
3. Кириленко В.І. Управління інтелектуальним капіталом як фактор підвищення рівня конкурентоспроможності економіки / В.І. Кириленко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – Випуск 23. – с. 5–11.
4. Колот А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – с. 3–13.
5. Лукичева Л.И. Управление интеллектуальным капиталом / Л.И. Лукичева. – М.: Омега-Л, 2007. – 551 с.
6. Ступнікер, Г. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємства / Г. Ступнікер // Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. – Тернопіль: Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2010. – Випуск 5. – С. 189–192.